

Szűcs Anita*

***Puissance intelligente* – okoshatalom a francia hatalmi politikában**

Az elmúlt években a francia külpolitika számos sikert tudhat maga mögött. Emmanuel Macron francia köztársasági elnök 2017-es elnöki programja és az évenként, a nagykövetségi konferenciákon elhangzott, a külpolitika irányát kijelölő beszédek¹ jól mutatják, hogy a hagyományos államközpontú megközelítés mellett a francia elnök a transznacionális, határon átívelő folyamatokra is hangsúlyt helyez. A nyilvános diplomácia, a civil társadalommal magát hálózati kapcsolatokban elhelyező külpolitika okoshatalomként (*smart power*) vált széles körben ismertté, miután Hillary Clinton 2009-ben az Obama-adminisztráció külügyminiszter-jelöltjeként a bizottsági meghallgatásán a leendő amerikai külpolitikát ennek keretében vázolta föl.²

Emmanuel Macron ugyan nem használta a kifejezést, de a multilaterális diplomácia iránti elkötelezettsége, a civil társadalom bevonása a francia érdekérvényesítésbe, az innovatív, kooperatív külpolitikai gyakorlat megnövelte a francia puhahatalom kapacitásait. 2019-ben Franciaország a „US Center on Public Diplomacy” globális puhahatalom rangsorában³ az első helyen végzett, megelőzve az Egyesült Államokat, Nagy-Britanniát és Németországot. A tanulmány azt vizsgálja, hogyan lehet az okoshatalom segítségével külpolitikai tőkére szert tenni, hogyan élt Franciaország ezzel a lehetőséggel az elmúlt években.

A globalizáció korára a klasszikus államközpontú nemzetközi rendszer hatalmas változáson ment keresztül, újraírva azokat az eszközöket, amelyekkel saját biztonságát, külpolitikai mozgásterét biztosíthatja. Az új típusú biztonsági kihívások, a határokon átívelő, globális kihívások új, a nemzetközi jog és a multilaterális diplomácia szerepét felértékelő megoldásokat hoztak létre. A tanulmány a globalizált nemzetközi társadalom működésének vékony szeletét bemutatva tiszteleg a 80 éves Valki László előtt.

---

* Szűcs Anita egyetemi docens, BCE Nemzetközi Kapcsolatok Tanszék.

¹ 2020-ban Macron elnök a járványra hivatkozva nem tartott nagykövetségi konferenciát. Az utolsó, 2019-es beszédet lásd itt: Discours du Président de la République à la conférence des ambassadeurs. *Élysée*, 2019.08.27., <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2019/08/27/discours-du-president-de-la-republique-a-la-conference-des-ambassadeurs-1> (letöltve: 2021.03.31.).

² CLINTON, Hillary: Transcript of Clinton's Confirmation Hearing. 2009. *NRP*, 2009.01.13., <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=99290981&t=1614967125785> (letöltve: 2021.03.31.).

³ *The Soft Power Report*, 2019. Portland, 2019. <https://softpower30.com/wp-content/uploads/2019/10/The-Soft-Power-30-Report-2019-1.pdf> (letöltve: 2021.03.31.).

I. Az okoshatalom és a francia külpolitika korlátai

Az okoshatalom (*smart power*) fogalmát az amerikai Joseph S. Nye Jr. 2003-ban, Suzanne Nossel pedig (tőle függetlenül) 2004-ben alkotta meg. Nye 2004-ben megjelent könyvében az okoshatalom fogalmát így definiálta: „a kemény és puhahatalom erőforrásainak eredményes stratégiává alakítása”.⁴ A kemény (*hard power*) és a puhahatalom (*soft power*) kombinációja nem újdonság a nemzetközi politikaelméletben, már Thuküdidész és Machiavelli is kívánatosnak tartotta az államvezetésről, nemzetközi politikáról szóló írásaiban. Az okoshatalom vonzerejét és újdonságát az érdekérvényesítés állami és nem állami szereplőkre egyaránt alkalmazott, a puhahatalom elméleti kereteit továbbgondoló, együttműködési technikákon alapuló modellje adja.

Nem csoda, hogy az okoshatalom fogalma nem csak az akadémiai szférában, de a külpolitikai gyakorlatban is hamar népszerű lett. Az Obama-adminisztráció, valamint a Kínai Kommunista Párt XVII. kongresszusán felszólalva a korábbi pártfőtít-kár, Csiang Cö-Min is a külpolitika fontos részének tekintette. A 2012 februárjában elfogadott német külügyi stratégia és a 2017-es francia elnöki program is hivatkozott azokra a keretekre, amelyet az okoshatalom intézményesült érdekérvényesítési mechanizmusa leírt.

A francia külpolitika számára a Macron-elnökség történelmi lehetőségeket teremtett. Az Európai Unió élén a meggyöngyült politikai támogatottsággal küzdő Angela Merkel és a Brexittel birkózó Egyesült Királyság miatt politikai vákuum keletkezett, amit a hidegháború után meggyöngyült kapacitásokkal küzdő Franciaország hatalmas energiákkal töltött be. A világszínpadon a Trump-adminisztráció „Amerika az első” retorikája, és az abból fakadó politikai lépések miatt hasonló űr keletkezett. A G7-ek 2019-es francia elnöksége alatt Macron a multilaterális diplomácia éllavasaként számos, a globális egyenlőtlenségek felszámolását célzó kezdeményezést indított el, és megerősítette világpolitikai döntéshozó szerepét. Sikeresen megbékítette az Egyesült Államokat az internetes tartalomszolgáltató cégekre kivetett francia és európai adóval kapcsolatban, oldotta a feszültséget Irán és az Egyesült Államok között, valamint François Hollande nyomdokaiba lépve a globális klímaváltozás elleni harc élére állt.

A francia hatalom forrása a globális jelenlét. A puhahatalom terén 2019-es első helyét világpolitikai beágyazottsága erősödésének köszönhetette. Az állam hatalmas diplomáciai hálózatot tart fenn, a 2016-os adatok szerint 178 nagykövetsége, állandó képviselő van, a diplomáciai hálózata 13 693 főt foglalkoztat.⁵ Számos multilaterális

⁴ Nye, Joseph S. Jr.: *Soft Power: The Means To Success In World Politics*. New York, 2004. 32. és 147. o. Suzanne Nossel a „Smart Power” című írásában a *Foreign Affairs*-ben *Foreign Affairs*, 83. (2004) 131–142. o. újdonságként használta a fogalmat.

⁵ A francia külügyminisztérium honlapja: <https://www.diplomatie.gouv.fr/fr/le-ministere-et-son-reseau/missions-organisation/> (letöltve: 2021.03.30.).

fórumnak, nemzetközi szervezetnek tagja. Franciaországhoz kötődik a világon a legtöbb kultúrdiplomáciai misszió, amelyet nagyrészt a 2020-ban 100. életévét ünneplő *Alliance Française* hálózatán keresztül bonyolít. Ugyanakkor a francia gazdasági és katonai kapacitások egy regionális középhatalom kapacitásai. A francia gazdaság 2020-ban nominálértéken a világ 7. legnagyobb, vásárlóerő-paritáson mérve a világ 10. legnagyobb gazdasága volt: innovatív és versenyképes gazdaság.⁶ Ennek ellenére a túlzottan magas állami kiadások és a rugalmatlan munkaerőpiac miatt a vállalatok versenyképessége az elmúlt tíz évben nem ugyanolyan mértékben nőtt, mint legnagyobb kereskedelmi partnereié. Gazdasági növekedése a világjárvány alatt meghaladja az európai átlagot. 2018 novemberében a sárgamellényeseknek a magas megélhetési költségek miatt kiobbant megmozdulása, a Marine Le Pen vezette szélsőjobboldali mozgalom erősödése miatt Macron elnök népszerűsége alacsony, bár a sárgamellényes mozgalom után megrendezett konzultáció és a kereskedelmi partnereinél nagyobb gazdasági növekedés visszaállította a népszerűségét, és megszilárdította politikai helyzetét.

A külpolitikai rangsorok folyamatosan mérik a nem francia állampolgárok percepcióját a francia külpolitikával kapcsolatban. Macron személyiségének, globális léptékű aktivitásának köszönhetően betöltötte a liberális nemzetközi rend élén kialakult vákuumot, amit a Trump-adminisztráció hagyott. A tanulmány áttekinti a kemény és a puhahatalom forrásait, működési mechanizmusait és az okoshatalom stratégiai lehetőségeit a francia külpolitika keretei között.

II. Mi a hatalom? – Definiálási nehézségek

A hatalom a nemzetközi politika egyik legfontosabb ténye. Ennek ellenére a tudományterület mostohán bánik a fogalom meghatározásával. Hiába keresnénk, nem találunk a kutatói szféra nagy többsége által elfogadott definíciót. A második világháború után a versengő definíciók proliferációja ment végbe, Robert A. Dahl⁷ és Harold Lasswell⁸ jelölte ki azokat a kereteket, amelyet a kortárs nemzetközi politikaelméleti koncepciók használnak.⁹ A vita két nagy törésvonala közül az egyik a hatalom és a befolyás

⁶ A francia gazdaságügyi minisztérium honlapja: <https://data.economie.gouv.fr/pages/accueil/> (letöltve: 2021.03.30.).

⁷ DAHL, Robert A.: The Concept of Power. *Behavioral Science*, 2. (1957) 201–203. o.

⁸ LASSWELL, Harold – KAPLAN, Abraham: *Power and Society: A Framework for Political Inquiry*. New Haven, 1950.

⁹ A témában lásd még HARSANYI, John C.: The Dimension and Measurement of Social Power, Opportunity Costs, and the Theory of Two-Person Bargaining Games. *Behavioral Science*, 7. (1962) 67–80. o., amely a fogalom objektívizálása, mérhetővé alakításának klasszikusa, illetve BALDWIN, David A.: *Power and International Relations: A Conceptual Approach*. New Jersey, 2016. brilliáns könyvét, amely végigveszi a versengő hatalomkoncepciók történetét és pontos áttekintést ad a koncepció körül folyó vitáról.

konceptuális elkülönítése, a másik a materiális és a nem materiális elemek egymáshoz való viszonya. Dahl és Lasswell a hatalom és a befolyás fogalmát koncepcionálisan elkülöníti egymástól, míg a puha és az okoshatalom fogalmi „atyja”, Joseph Nye, nem tartja szükségesnek a kettő különválasztását.

Dahl klasszikus definíciója szerint a hatalom nem más, mint hogy A rávegye B-t arra, amit B egyébként nem tenne meg, vagy megakadályozza, hogy B azt tegye, amit tenne. A sokat idézett definíció szerint „A hatalmának mértékét B fölött az határozza meg, hogy rá tudja-e venni B-t hogy olyat tegyen, amit egyébként nem tenne meg”.¹⁰ A hatalom relációs fogalom, viszonyt testesít meg. A nemzetközi kapcsolatok elméletének behaviorista módszerekkel dolgozó kutatói számára a tudományosság egyik kritériuma, hogy a várható viselkedésformákat előre tudják jelezni, azaz ebben az esetben meg tudják mondani, hogy B és A előtt milyen politikai opciók lehetnek nyitva, ha a kívánt eredményt el akarják érni, vagy éppen el akarják kerülni.

A politikaorientált kontextus attól függ – Lasswell híres megfogalmazásában – hogy „ki mit kap, hogyan, hol és mikor”.¹¹ A hatalom viszonyt megtestesítő fogalom, azaz nem értelmes arról beszélni, hogy adott szereplőnek hatalma van, ha nem tesszük hozzá, hogy mi fölött és mire van hatalma. A hatalomnak van kiterjedtsége, területe és egy adott társadalmi kontextusa, ami kijelöli a határait. A nemzetközi kapcsolatok elméletében minden elméleti iskola másképp jelöli ki a hatalom vizsgálati kereteit.

III. A hatalompolitika modellje

A nemzetközi kapcsolatok realista elméleti irányzatai számára a nemzetközi politika világa lényegében nem több, mint a hatalomért folytatott harc. Az elmélet feladata a hatalompolitika modelljének a megalkotása, elválasztva a nemzetközi politika valódi természetéhez kötődő elemeket a kevésbé fontos, a hatalmi harchoz nem köthető elemektől. A hatalom központi szerepe ellenére a fogalom meghatározása a realizmuson belül sem egységes. A különböző realista irányzatok eltérő koncepciókkal dolgoznak, amelyekben a materiális (kemény hatalom) és a nem materiális (puhahatalom) elemek aránya más és más.

A legtöbb realista, legyen az a tradicionális, interpretatív módszerekkel dolgozó, államközpontú modern realizmus, vagy a strukturális elemzési keretben, pozitivistá módszerekkel dolgozó neorealizmus, az erőforrásoktól teszi függővé a befolyásolás mértékét.

¹⁰ DAHL: *The Concept of Power*. 202–203. o.

¹¹ LASSWELL, Harold D.: *Politics: Who Gets What, When, How*. New York, 1936.

A modern (politikai) realizmus megalapítója, Hans J. Morgenthau a hatalmi erőforrásoknak egy egész fejezetet szentel.¹² Négy állandó és négy változó erőforrást nevez meg. A földrajzi elhelyezkedés, a természeti erőforrások, az ipari kapacitások és a katonai készség jelöli ki a külpolitika állandó kereteit. Franciaország földrajzi elhelyezkedése miatt, annak ellenére, hogy az Atlanti-óceánnal és a Földközi-tengerrel is határos, inkább a szárazföldi hatalmak közé tartozik. A kontinentális főhatalomért folytatott harcban tengeri flottáját két részre osztotta, és sikerei ellenére nem küzdött a tengeri főhatalomért. A négy változó erőforrás a demográfia, a nemzeti karakter, a nemzeti morál és a diplomácia minősége.¹³ A változó erőforrásoknál jól látszik, hogy a realizmus számára fontos a materiális tényezőkön túl, a politikai döntések minőségét meghatározó tényezők számbavétele. A változó tényezők sokkal közelebb állnak a Nye-féle puhahatalomhoz, mint amennyire azt első pillantásra gondolnánk, annál is inkább, mert Morgenthau számára a diplomácia minden más erőforrást felülír. Bármilyen kedvezőtlenek legyenek is az állam állandó erőforrásai és politikai helyzete, a jó – Morgenthau kifejezésével élve az intelligens – diplomácia dolga, hogy az állam alkupozióit javítsa. Így tett Pierre Mendès-France, francia miniszterelnök, aki az 1950-es évek elején megrendezett genfi konferencián az indokínai háborúban csúfos vereséget szenvedett országának a tárgyalóasztalnál lényegében a kivonuláshoz kedvező feltételeket teremtett. Az intelligens külpolitika a pókerhez hasonlatos. Demisztifikálja, felfedi más államok valós céljait, elrejtji saját államának valódi törekvéseit, és folyamatosan presztízspolitikát folytat, amelyben saját magát erősebbnek látta, mint amilyen. Mindeközben az erőforrásokban mért, objektív és megvalósítható célokat tűz ki. Ez az államvezetés művészete, a hatalom fényében meghatározott államérdek érvényesítése.

Kenneth N. Waltz – a realizmus másik ágának, a neorealizmusnak a megteremtője – jóval szűkszavúbb az erőforrásokkal kapcsolatban. Egy rövid félmondatban felsorolja, de ki nem fejtí őket.¹⁴ Ide tartozik a lakosságszám és terület, az erőforrásokkal való el-látottság, a gazdasági stabilitás, a katonai erő, a politikai stabilitás és a kompetencia. Jól látszik, hogy a Nye-féle puhahatalom eszközei – ha szűkebben is – de itt is megjelennek. A materiális erőforrásokat nevezi Nye kemény hatalomnak.

Az okoshatalom a kemény és a puhahatalom erőforrásainak eredményes kombinálásával dolgozik. A realizmus számára nem idegen a koncepció tartalma, a klasz-szikusok – Thuküdidész és Machiavelli – de a modern és a strukturális neorealiz-mus képviselői mind jelentős hangsúlyt tesznek az eredményes diplomáciára és a stratégiaalkotásra.

¹² MORGENTHAU, Hans, J.: *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York, 1948. 124–166. o.

¹³ Morgenthau nemzeti karakter alatt az adott állam diplomáciai gyakorlatának jellemzőit érti, a nemzeti morál pedig a kormány politikájának társadalmi támogatottságát fedi.

¹⁴ WALTZ, Kenneth N.: *Theory of International Politics*. Boston, 1979. 131. o.

Az erőforrások politikai előnyökké alakítása nem megy jó tervezett stratégia és intelligens, tájékozott döntéshozók nélkül. Nye számára ez az okoshatalom. Kissinger a nyomásgyakorlásnak három módját használja: a kényszerítést (ecet), a pénzügyi hatalmat (méz) és a vonzerőt vagy meggyőzést (puhahatalom).

A realizmus a különböző hatalmi egyensúlyi modelleken keresztül leírja, hogy az egyes államok önző önérdékkövetése hogyan teremt rendet és stabilitást a nemzetközi rendszerben. Míg a modern realizmus számára az egyensúly nem automatikus, hanem az államvezetés értékorientált „művészete”, a neorealizmus 1970-es évekbeli és hidegháború utáni változataiban is a nemzetközi rendszer törvényszerűségei által kikényszerített automatikus mechanizmus. Ebben az automatizmusban sem a materiális, sem a puhahatalmi elemek használata nem opció, hanem az optimális külpolitikai eredmény elérésének imperatívusza. Azt azonban a legszűkebb neorealista modell sem tagadja, hogy a puhahatalmi elemek jelen vannak a hatalom kemény, materiális elemeivel együtt a külpolitikai stratégiák megalkotásában.

A hatalom soha nem légtüres térben létezik. Míg a realizmus a katonai biztonság biztosításához szükséges hatalom meglehetősen szűk modelljét rajzolja meg, a Nye-féle puha és okoshatalom elméleti hátterét adó liberalizmus sokkal szélesebb modellt állít fel a nemzetközi kapcsolatok értelmezésére. A liberális iskolák – bár elismerik, hogy az államok a globalizált világ legjelentősebb szereplői – ezt a tényt nem tartják elegendő oknak, hogy a nem állami szereplőket kizárják az elemzésből.

A liberális, nemzetközi kapcsolatokat taglaló elemzések összetettek. Több szereplőt bevonnak a modellbe, és az egyes elemzéseknél meglehetősen nehéz lehatárolni a pontos ontológiai keretet, amely a nemzetközi kapcsolatok tudományterületét autonóm módon elkülöníti más tudományterületektől. A hatalom kérdésében Nye egy háromdimenziós sakkasztáblához hasonlította a világpolitikát, ahol mind a három szinten egyszere mozognak a bábuk, egyetlen játszmat játszanak a játékosok.¹⁵

A legfelső sakkasztáblán a katonai hatalomért folytatott harc folyik. A hatalom-megoszlás unipoláris, az Egyesült Államok katonai ereje a második világháború óta – bár egyre csökkenő mértékben – dominálja a játszmat. A francia katonapolitika az amerikai katonai lépésekkel összhangban, az amerikai kapacitások jelenlétére számítva tervezi meg saját globális katonai lépéseit. Az önálló francia katonai missziók általában alacsony költségvetéssel dolgoznak, célzottan és pontosan meghatározott területeken és időtartamban működnek.¹⁶ A középső sakkasztáblán a gazdasági javak elosztásáért folyik a harc. Ebben a játszmatban a hatalom eloszlása multipoláris, az Egyesült Államok, az Európai Unió egy gazdasági egységként, valamint Japán és Kína

¹⁵ NYE, Joseph S. Jr.: *The Paradox of American Power: Why the World's only Superpower Can't Go It Alone*. Oxford, 2002.

¹⁶ A francia vezérkari főnök hivatalos kommunikéje a francia katonai stratégiáról. LECOINTRE, François: *Vision Stratégique 2018.*, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/communaute-defense/vision-strategique-du-chef-d-etat-major-des-armees> (letöltve: 2021.03.31.).

a legnagyobb játékosok, miközben egyre több állam jelentősége nő. A legelső sakktábla a transznacionális szereplőké. Ide tartozik minden, határokon átívelő, kormányzati irányítás alá nem tartozó esemény, a világjárványoktól a nemzetközi fegyverkereskedelemig, a gazdasági szereplők állami költségvetéseket meghaladó pénzmozgásaitól a globális felmelegedésig, vagy éppen a kiberbiztonságig. A transznacionális politika egyik meghatározó jellemzője, hogy nem állami szereplők folytatják. Az információs forradalom miatt a világpolitikába való belépés költsége csökkent, és a nem állami szereplők tömege előzönlötte a politikai játékeret. A hatalom diffúz, nem koncentráldódik, ezen a táblán nincs értelme polaritásról vagy hegemoniáról beszélni.

Még a legerősebb államok sem kontrollálják a civil társadalmukat. Az okoshatalom arra törekszik, hogy hatást gyakoroljon a nem állami szereplőkre és azokkal partnerségben, azokat felhasználva érvényesítse céljait. A globalizáció korában a határok porózussá váltak, a kommunikáció, a fogyasztói társadalom kultúrája, a járványok, a nemzetközi bűnözés és a környezetszennyezés transznacionális, határokon átnyúló folyamatként nem kéri az államok engedélyét. A transznacionális folyamatok jelentette kihívásokat egyetlen állam sem képes egyedül kezelni. A környezetszennyezés, a kibertámadások, a terrorizmus problémáinak megoldása összefogást igényel. Ebben az értelemben a globalizációs problémák pozitív összegű játékká váltak, ahol állami és nem állami szereplők együttesen vesznek részt.

Az okoshatalom nem csak a hatalom fényében határozza meg az államérdeket. Célja olyan, az érdekérvényesítés számára kedvező környezet kialakítása, amelyben államokkal, társadalmi szereplőkkel és nemzetközi intézményekkel együttműködve az állam a saját külpolitikai mozgásterét bővítheti. Nye és Clinton is világossá tesz, hogy a globalizált világ transznacionális folyamatai racionálissá teszik, hogy a globális problémák megoldásában más szereplőket támogassunk. A hálózatosodás és a szereplők kapcsolódásai a világpolitikában a hatalom eddig keveset vizsgált, új forrását jelentik.

IV. A puhahatalom

Az okoshatalom nem csak a kemény, de a puhahatalom erőforrásait is használja. A puhahatalom fogalmát Joseph Nye az 1980-as években az Egyesült Államok hegemoniájának hanyatlásáról folytatott vita során alkotta meg, amikor a kényszerítő eszközökkel élő nyomásgyakorlás és a vonzerő jelentette nyomás között tett különbséget a liberális nemzetközi rend stabilitásával kapcsolatban. Bár a fogalom az 1990-es években került be a köztudatba, az elgondolás egyidős az emberiséggel. Nye megfogalmazásában a puhahatalom „az a képesség, hogy az erőszak és a pénzügy befolyás helyett a vonzerő segítségével érjük el, amit akarunk. Az adott ország kultúrájában, politikai eszméiben

és politikai lépéseiből tevődik össze. Mikor politikai lépéseink mások szemében legitimnek tűnnek, a puha hatalmunk erősödik.”¹⁷ Miután a fogalmat a kemény hatalom marginalizálása miatt erőteljesen kritizálták,¹⁸ Nye 2004-ben újraalkotta, pontosította. A puhahatalom a másik magatartásának megváltoztatásának képessége, de nem az erőszak, hanem a vonzerő és a kooptálás segítségével.¹⁹

A francia külpolitika számára a kultúra terjesztésével gyakorolt hatalom jóval azelőtt a külpolitika valósága volt, hogy a nemzetközi kapcsolatok elmélete a fogalmat létrehozta. A 19. század, a francia kultúra nagy évszázada alatt a franciák nagy gyakorlatra tettek szert abban, hogy nyelvi, kulturális jelenlétet hogyan lehet materiális előnyökre váltani. A francia kulturális kivételességtudat, az „exception culturelle” egyik következménye a francia külpolitika civilizatórikus missziótudata, ahol az értékek terjesztése az ország racionális érdeke. Párizs a Földközi-tenger keleti medencéjében és a Közel-Keleten folytatott politikájának retorikai kereteit ma is a kulturális hatalmi jelenlét határozza meg.

1. A puhahatalom forrásai

A puhahatalom a kemény hatalomhoz hasonlóan sokféle forrásból táplálkozik. A fogalom konceptualizálásának előfutáraként 1977-ben megjelent *Power and Interdependence* című könyvükben Robert Keohane és Joseph Nye a puhahatalom egyik legfontosabb forrásának az aszimmetrikus interdependenciákat tartották.²⁰ Két fogalom, az interdependencia-sérülékenység (*vulnerability*) és az interdependencia-érzékenység (*sensibility*) segítségével írták le a hatalmi viszonyok dinamikáját. Az érzékenység megmutatja egy állam adott politika rugalmasságának fokát, azaz, hogy egy adott ország politikájában beállt változásokra egy másik ország politikája milyen költséghatékonysággal és gyorsasággal reagál. A sérülékenység azt méri, hogy adott állam, miután egy külső esemény hatására megváltoztatta a politikáját, mennyire érzékenyen érintik az ezzel járó költségek, kiadások. A hatalom forrása az erősödő függőségi rendszerek világában az erőforrások, külpolitikai eszközök és politikai döntések tárházának növelése. A kiegyenlítetlenség elég ahhoz, hogy az alkupozíciók erősítésével/gyengítésével növelje vagy csökkentse az államok hatalmi érdekérvényesítésének lehetőségeit. A kiegyensúlyozott kapcsolatok esetén a nyomásgyakorlás lehetősége csökken. Két, egymástól kölcsönösen és közel egyenlő mértékben függő

¹⁷ NYE, Joseph S. Jr.: *Bound to lead: The changing nature of American power*. New York, 1990.

¹⁸ Egyik legtöbbet hivatkozott kritikája LAYNE, Christopher: *The unbearable lightness of soft power*. In PARMAR, Inderjeet – COX, Michael (eds): *Soft Power and US Foreign Policy: Theoretical, Historical and Contemporary Perspectives*. Routledge, 2010.

¹⁹ NYE: *Soft Power...*

²⁰ KEOHANE, Robert O. – NYE, Joseph S. Jr.: *Power and Interdependence. World Politics in Transition*. Boston, 1977.

partner esetén az alkupozíciók hasonlóak lesznek. A szakirodalom sokat emlegetett példája a hidegháború alatt a nukleáris fegyverek békéltető hatása.

A puhahatalom második forrása a nemzetközi kapcsolatokban kialakult intézményesülés, a norma és szabályrendszer. Joseph Nye kiemelt figyelmet szentel a nemzetközi intézményeknek.²¹ A világpolitika második világháború utáni intézményesülése, a nemzetközi jog és szabályozás erősödése felértékelte a multilaterális diplomácia többoldalú kapcsolatrendszeréből származó hatalmat.

A puhahatalom következő forrása a társadalmi kapcsolatrendszerbe való beágyazottság. A társadalmi szereplők által evidenciaként elfogadott ismeretek, tudásstruktúra (*common knowledge*) is meghatározzák a hatalomgyakorlás módját.²² A közös érték és jelentéstartalom, a reciprocitás bizalmat, közös identitást és közös tudásstruktúrát hoznak létre, amelyben a társadalmi elvárások keletkeznek. A társadalmi elvárások, evidenciák megkötik a külpolitikai érdekérvényesítés kezét. Nye kooptálót hatalom-konceptiója (*co-optive power*) ezt a társadalmi kontextust hangsúlyozza. A kooptáló hatalom „az állam azon képessége, hogy olyan környezetet teremtsen, amelyben más államok preferenciáikat, érdekeiket az adott állam érdekeivel és preferenciáival egyező módon határozzák meg”.²³

Franciaország ebben az értelemben kétszeres kooptáló hatalmi térben mozog. Egyrészt a nyugati világ értékközösségében, másrészt a frankofón államok közösségében. A francia társadalmi elvárások Európát és a világot meghatározó nagyhatalomként látják az államot, a francia külpolitika természetes társadalmi közege a nagyhatalmi jelenlét, a világpolitika alakítása. A katonai missziók, a gazdasági övezetek fenntartása, a frankofón közösség anyagi, katonai és kulturális támogatása a francia külpolitika számára nem csak lehetőség, de kényszer is. A társadalmi beágyazottságnak nagy szerepe van abban, hogy bár Sarkozy óta minden francia államfő lépéseket tett az Afrika-politika átalakítására, de a *Françafrique* struktúrája és beágyazottsága olyan visszatartó erőt jelent, amelyet nem lehet egyik napról a másikra átalakítani.

A hatalom társadalmi beágyazottságának megértésében egyre nagyobb teret kap Michel Foucault²⁴ és Pierre Bourdieu²⁵ hatalomról szóló munkáinak beemelése. A tudásstruktúrák kialakulása, a hatalom diskurzív természete, a modern hatalom működése, a governmentális, illetve Bourdieu-nél a társadalmi tőke fogalmának beemelése a nemzetközi kapcsolatok elméleteibe lehetővé teszi a hatalom nemzetközi

²¹ NYE: *Soft Power...*

²² GEERTZ, Clifford: *The Interpretation of Cultures*. New York, 1973. című művére támaszkodik Nye, amikor a hatalom társadalmi beágyazottságáról ír. A társadalom kulturális értékei tudásstruktúrát alkotnak, ennek a tudásstruktúrának és elemeinek a folyamatos kommunikációja teremti meg egyrészt a közösségi összetartozás élményét, másrészt azt a közösségi tudást, evidenciát, amelyek az állampolgárok saját kulturális közösségeiben elvárásokat teremtenek.

²³ NYE: *Soft Power...* 168. o.

²⁴ FOUCAULT, Michel: *Surveiller et punir. Naissance de la prison*. Gallimard, 1975. Magyarul: *Felügyelet és büntetés. A börtön története*. Budapest, 1990.

²⁵ BOURDIEU, Pierre: *Sur l'état. Cours au Collège de France 1989-1992*. Paris, 2012.

környezetének, a nemzetközi társadalom működésének pontosabb vizsgálatát. A francia republikánus értékek, a külpolitika narratívája, a közös Európa értékeinek védelmezője növeli a francia külpolitikai mozgásteret.

2. A puhahatalom felértékelődése

A puhahatalom nem csak a politikaelméletben, de a külpolitikai gyakorlatban és a külpolitikai narratívában is egyre nagyobb szerepet játszik. Három tényező erősíti a térhódítását.

Az első – és Nye által legfontosabbnak tartott – tényező az atomfegyverek béke-teremtő hatása. Természetesen nem arról van szó, hogy a nukleáris fegyverek katonai kapacitásai gyengültek volna. Egyrészt a nukleáris fegyverek pusztító ereje átalakította a külpolitika erőszak-alkalmazását. Másrészt a katonai technológia fejlődésével megdrágult a külpolitikai célok katonai erővel való megszerzése. Doyle és Sambanis²⁶ szerint a háborúk indításának két leggyakoribb oka a történelem folyamán a geopolitikai célok és a gazdasági erőforrások megszerzése volt. Az erőforrások megszerzése miatt indított háborúk költség-haszon aránya megváltozott a katonai technológia használatának megdrágulásával és a kereskedelmi alkufolyamatok költségének csökkenésével. Így a puhahatalom erőszak nélkül, kulturális és gazdasági eszközökkel történő alkalmazása felértékelődött. A francia atomütőerőt nem arra tervezték, hogy felvegye a versenyt a hidegháborús fegyverkezési versenyben a szuperhatalmakkal. A *tous azimuts*, a francia nukleáris doktrína kimondja, hogy a francia atomütőerőnek akkorának kell lennie, hogy Franciaország megtámadása a várt haszonnál nagyobb kárt okozzon.

A második tényező a progresszív jellegű oktatás, továbbképzés és felsőoktatás kiterjesztése a társadalom egyre növekvő részére. A hagyományos társadalmakban a tudást, ismereteket emberek szűk csoportja kisajátította, kézben tartva a társadalmi véleményformálást, a társadalmi szükségletek formálását. A modern társadalmakban az írás-olvasás elterjedése, a folyamatok képzés és az információáramlás diverzifikáltsága és a tömegdemokráciák elterjedése lehetővé tette, hogy az egyének saját szükségleteiket, elképzeléseiket megvalósítsák a politikai közösség alakításával.

A harmadik – a másodikhoz szorosan kapcsolódó – tényező az információ szerepének felértékelődése a társadalmi struktúrák kialakításában. A globalizáció korában, az internet, a közösségi média átalakította a médiafogyasztási szokásokat. A közvélemény politikai szerepe felértékelődött, a véleményformálás eszközei a puhahatalom egyik legfontosabb forrásává váltak. Az államok kizárhatják más államok

²⁶ DOYLE, Michael W. – SAMBANIS, Nicholas: *Making War and Building Peace: United Nations Peace Operations*. New Jersey, 2006.

fizikai jelenlétét, de egyetlen kormány sem gyakorolhat totális kontrollt az információ áramlása felett. A média és az információs iparág szerepe a külpolitikai eszköztárban megerősödött. Az internet és a globális televíziós csatornák kiemelt szerepet játszanak a globális kommunikációban. A BBC, a CNN, a katari Al-Jazeera és a kínai CCTV International kétségkívül a globális média legjelentősebb szereplői. Az erősödő globalizáció korában a puhahatalom egyik fontos tényezője, hogy egy állam hogyan képes az információt strukturálni és kommunikálni.

A francia sajtótermékek, az AFP hírügynökség a globális kommunikáció részeként sok millió nem francia állampolgár véleményét formálják. A folyamat azonban kétoldalú. Az állam területén jelen lévő orosz médiát, a 2014-től megjelenő *Szputnyik* hírügynökséget és a 2016-tól franciául sugárzó *Russia Today* televíziós csatornát az orosz külpolitika általános társadalmi, politikai destabilizációra használja. A 2017-es francia elnökválasztások előtti „MacronLeaks” és a dezinformációs kampány világosan mutatta a puhahatalom megnövekedett jelentőségét. Tágabb értelemben az angol-szász média, a fogyasztói társadalom értékeit közvetítő globalizált tömegszórakoztatás az új nemzedékek gondolkodásmódjának, értékeinek megváltoztatásával átalakítja a francia társadalmi értékeket. Nem véletlen, hogy az 1950-es években kialakuló fogyasztói társadalom értékei mögött sokan az Egyesült Államok civilizációs miszsiótudatát látták, és élénken tiltakoztak az „amerikanizáció”, a „Coca-colonization” ellen. A javarészt angol-szász háttérű videójátékok, a közösségi média erősen tematizálják a mai tizenévesek társadalmi értékeit, tovább uniformizálva a társadalmakat.

3. A hatalomteremtés puha módjai

A hatalomteremtés puha folyamatát meghatározza, hogy egy állam hogyan képes saját és más államok állampolgárainak véleményét formálni. A tudásteremtés központjai mindig is a nemzetközi hatalom legerősebb központjai voltak. A tudás, ismeretek éppen ezért nem lehetnek partikuláris, abban az értelemben, hogy a célközönségnek azonosulnia kell tudni vele. A tudást és az információt első lépésben olyan átfogó, köztudott információvá kell alakítani, amely könnyen befogadható és értelmezhető más államok állampolgárainak is.

Számos tényező segíti a folyamatot: a megfeleltethetőség, az innováció, a véleményformálók, az oktatás és a nyelv a legáltalánosabban ide tartozó elemek.²⁷

²⁷ NVE, Joseph S. Jr.: Hard, soft and smart power. In *Handbook of Modern Diplomacy*. Oxford, 2013. 559–573. o. A közös tudás szerepéről a különböző társadalmakban lásd GEERTZ, Clifford. *Local knowledge: Essays in Interpretive Anthropology*. New York, 1985., a nemzetközi kapcsolatok elméletének irodalmában lásd WENDT, Alexander: *Social Theory of International Politics*. Cambridge, 1999. Az egymást átfedő konszenzusok szerepléről a közös tudás, a köztudomás kialakulásában RAWLS, John: *Political Liberalism*. New York, 2005. 150–154. o.

A megfeleltethetőség az a kritérium, ami nélkül nem működhet a puhahatalom a nemzetközi térben. A terjeszteni kívánt információnak egyszerre kell a fogadó társadalom számára kihívást jelentő kérdésre válaszolnia, általánosan beépíthetőnek lenni a küldő és a fogadó társadalom szerkezetébe, és természetesen eredményesnek kell lennie. Franciaország úttörő szerepet játszik a fenntartható, alacsony szén-dioxid-kibocsátású gazdaság kialakításában. A francia puhahatalom teremtés egyik kiemelt forrása az új életmód, az új, fenntartható gazdasági modell és az ahhoz kapcsolódó eszközök, szervezési módok, technológiák – például az elektromos autók, a vállalati modellek – propagálása. A francia gazdaság 2018-ban a világ 11. autógyártója volt, a francia GDP 2,8 százalékát az autógyártás adta.²⁸ Az információteremtés, a véleményformálás akkor működik jól a puhahatalom részeként, ha valamilyen materiális, életmódbeli, szemléletbeli innovációhoz kötődik. Az innovatív problémamegoldás a társadalmi problémák területén, annak proponálása a puhahatalom-teremtés egyik meghatározó tényezője.

A puhahatalom teremtés szorosan kötődik a véleményvezérekhez is. A hagyományos társadalmakban a vélemény, a társadalmi nézetek teremtéséért egyetlen szűk, jól beazonosítható csoport volt felelős. A modern társadalmakban a véleményformálás erősen fragmentálódott és diverzifikálódott. Nem léteznek olyan központok, amelyek a társadalom minden tagjának, minden témában formálnák a véleményét. Az információs társadalomban a tartalomszolgáltatók véleményformáló szerepe felértékelődött. Ilyen a *Disney Land/World* a szórakoztató iparban és a *Google* a tartalomszolgáltatásban, internetes keresésben. A puhahatalmat legtöbbször nem az állami, hanem a nem állami szereplők állítják elő. A hatalomteremtés átalakulása az érdekérvényesítést is megváltoztatta.

Az oktatás hagyományosan a puhahatalom teremtésének egy kiemelt tényezője. A felsőoktatási csereprogramok, a francia kormányosztöndij hatékonyan segíti a frankofón elit reprodukálását más államokban.

Végül, de nem utolsósorban a nyelv, a nyelvismeret a puhahatalom-koncentráció egyik legfontosabb eleme. A globalizációs nemzetközi rendszer *lingua francája* az angol. Az *English* és a *global* szavak összevonásával létrejött a „globish” pontosan kifejezi, hogy az angol nem csak egy adott állam, államcsoport nemzeti nyelve, de a nemzetközi kommunikációban egyfajta világnyelv szerepet is játszik. A francia kormány óriási erőfeszítéseket tesz, hogy az angol pozícióját gyengítve a francia nyelvet erősítse. Macron alatt erőteljes kampány indult a francia mint üzleti nyelv propagálására. A diplomáciában a legnyilvánvalóbb példát a Brexit utáni Európai Unió szolgáltatja. A francia diplomácia offenzívát indított a hivatali nyelvhasználat megváltoztatásáért. Nagy-Britannia távozása után az EU-ban csupán két állam – Málta és Írország – hivatalos nyelve az angol. A francia diplomácia amellet érvel, hogy mivel mindkét államnak

²⁸ Avenir de la filière automobile: quelles perspectives pour le secteur en France (13/10/2020). https://www.economie.gouv.fr/files/files/directions_services/igpde-seminaires-conferences/CR_13102020_Rencontres-economiques.pdf (letöltve: 2021.03.31.).

van saját nyelve, így semmi szükség az angol nyelv benntartására az integrációban. Így az érintkezés és kommunikáció nyelve francia és a német kell legyen.

Nye szerint a puhahatalom a diplomácia és a nemzetközi kapcsolatok világában legerőteljesebben a nemzetközi intézményeken keresztül érvényesíthető.²⁹ 1990-es könyvében Nye tisztázta a puhahatalom és az intézményes hatalom kapcsolatát. Az államok jelentős puhahatalomra tehetnek szert intézmények alapításával, napirend-alakítással és szövetségkötéssel. Nye érdeme, hogy mérhetővé tette az intézményes hatalmat. Az intézményesülésből eredő hatalom első forrása a külpolitikai értékek, érdekek multiplikálását lehetővé tévő norma és szabályrendszer. Második forrás a napirend-alakítás. Az államok úgy kell, hogy saját érdekeiket beépítsék a napirend-be, hogy az minél több állam számára vonzó és támogatható legyen. Ezen keresztül az érdekérvényesítés kiszélesítésével intézményes puhahatalomra tesznek szert. Harmadszor, ha az adott állam olyan nemzetközi problémára talál megoldást, amely már régóta mérgezi az államközi együttműködést, további követőket szerezhet és növelheti hatalmának kiterjedtségét. Negyedszer, a legitimitás és a hitelesség szintén puhahatalmat teremt. Ha az adott állam a nemzetközi norma- és szabályrendszerrel összhangban cselekszik, nagy megbecsülésre és nemzetközi társadalmi tőkére tehet szert. Végül az államérdek kommunikációja és érvényesítése minél inkább inkluzív jellegű, annál nagyobb valószínűséggel lesz sikeres az adott állam.

Nem véletlen, hogy a macroni kül- és Európa-politikában a szövetségkötés, a multilateralizmus mellett a nem állami szereplők mozgósítása is nagyobb teret kapott. Egyedül Franciaország Ázsia-politikájában történt a multilateralizmustól a francia–kínai bilaterális kapcsolatok irányába átrendeződés. Minden más területen a francia külpolitika legitimitációja a kooperatív technikákból ered.

A puhahatalom mérésére nincsenek egyértelmű, általánosan elfogadott módszerek.³⁰ Társadalmi tőkéhez hasonló jellege megnehezíti a számszerűsítést. Nye elkülöníti a kulturális aspektust, az eszmei tényezőt és a nemzetközi rezsimekhez kötődő intézményes jelleget. Számos puhahatalmat rangsoroló módszertan és rangsorolás létezik, mindegyik közel azonos tényezőkkel dolgozik. Az objektív mérést megnehezíti, hogy a puhahatalom nem monolitikus, az államhoz kötődő fogalom, hanem számos szereplő és politikaterület bevonásával jön létre.

V. Az okoshatalom és a diplomácia

Az okoshatalom minden állam, és a nem állami szereplők külpolitikájába is beépíthető. Az 5 milliós Norvégia a béketeremtés és nemzetközi segélyezés területein növelte meg

²⁹ NYE: *Bound to lead...*

³⁰ McCLORY, Jonathan: *The New Persuaders: An International Ranking of Soft Power*. London, 2010. 5. o.

a nemzetközi politikában felhasználható társadalmi tőkéjét. Kína mint a világ egyik feltörekvő állama szándékosan épít be puhahatalmi elemeket külpolitikájába, hogy a konfucianus értékek segítségével stabilizálja a dél-ázsiai regionális rendet.

A külpolitikai gyakorlat számára a puhahatalom koncepciója hasznos a stratégiaalkotásban, bár a puhahatalmat nem egyszerű beépíteni a kormányzati stratégiába. A hatalom erőszakos alkalmazását a nemzetközi jog tiltja. A puhahatalom ezzel felértékelődött. Az államközi kapcsolatokban a puhahatalom alkalmazása két területen vált általánossá. Az egyik az együttműködés kultúrája (*culture of friendship*), a másik a gazdasági hatalom politikai előnyökre váltása.

A nemzetközi kapcsolatok elméletében Alexander Wendt járta körül mélyebben a barátság kultúráját. A hagyományos külpolitikai stratégia érdekérvényesítési kerete a „mi és ők” politikai vetélkedés keretében mozog, ahol a barátság fogalma nem értelmezhető. Wendt számára a „barátság kultúrája” olyan környezetet alakít ki, amelyben a részt vevő államok érték közösséget alkotnak, így érdekeik konvergálnak. A Hillary Clinton 2009-es bizottsági meghallgatásakor felvázolt amerikai külügyi stratégia jól mutatja, hogy hogyan működik a barátság kultúrája a gyakorlatban. Az érdekérvényesítés eszközei mellett az érdekérvényesítés környezetét is formálja. Clinton szavaival: „Napjaink biztonsági kihívásait nem lehet egyedül megoldani. Az okos hatalom megkívánja, hogy barátainkat és ellenségeinket egyaránt megszólítsuk, felrázzuk a régi szövetségeket és újakat hozzunk létre.”³¹

A francia külpolitika régóta, Napóleon intelmét („Csupán két hatalom van a világon, a kard és az emberi elme. Hosszútávon a kard felett mindig győzedelmeskedik az ész.”) szem előtt tartva használja az okoshatalmat. A Trump-adminisztráció alatti amerikai inaktivitás a klímaügyekben lehetőséget adott Franciaországnak, hogy a környezetvédelem globális ügyét erőteljesen tematizálja. A szövetségteremtésen keresztüli érdekérvényesítés, az állami és nem állami szereplők együttműködési mechanizmusainak és témáinak kialakítása a francia okoshatalom minden eszközét felvonultatja.

A puhahatalom másik területe szorosan kapcsolódik a kemény hatalom puha tényezőihez. A gazdaságdiplomácia egyik szélsőséges, a másik állam magatartásának megváltoztatására irányuló eszköze a gazdasági szankció. A gazdasági szankció kétélű fegyver: a jó szankció legalább annyira sújtja a szankció alkalmazóját, mint az elszenvédőjét. Másik ismert forma a közvetlen fejlesztési segély, amit értékekhez, magatartásformákhoz kötnek.

A puhahatalom gyakorlatának számos országban intézményesített formája a nyilvános diplomácia. A klasszikus (kabinet-) diplomácia az államközi kapcsolatok szerves, gyakran bizalmas része volt. A globalizált nemzetközi rendszerben a kormányok más állam társadalmával közvetlenül kezdtek kommunikálni, így született meg a nyilvános diplomácia. A nem állami szereplők – transznacionális vállalatok, gazdasági

³¹ CLINTON: Transcript of Clinton's Confirmation Hearing.

aktorok, a civil társadalom 1970-es évektől erősödő szerepvállalása miatt a diplomácia egyre összetettebbé vált. A puhahatalom kulturális aspektusára építő nyilvános diplomácia „kormányok, egének és nem kormányzati szereplők közvetlenül és közvetetten hatást gyakorolnak más állam külpolitikájáról, külpolitikai lépéseiről kialakult közvélekedésre és nyilvános attitűdre”.³² A globalizáció nemzetközi kapcsolatainak állami és nem állami szereplői egész összetett kapcsolatrendszerben kell, hogy szövetségeseket toborozzanak. Könnyen előfordulhat, hogy A állam B állam társadalmára próbál hatást gyakorolni, miközben a B állam transznacionális szereplői A és B állam kormányaival szemben információs háborút viselnek, hogy befolyásolják a külpolitikai lépéseiket. A kormányzati, kormányközi és nem kormányzati szereplők egyvelege alkotja a koalíciókat, illetve nehezen beazonosítható törésvonalak jönnek létre köztük.

A nyilvános diplomácia hagyományos formája a kulturális kommunikáció eszközeivel az országimázs javítását és a közvélemény formálását célozza meg, többekévé a kulturális promóció egy formája. A modern nyilvános diplomácia a kultúrák közötti nyilvános párbeszédre helyezi a hangsúlyt. A kulturális erőforrásokban gazdag államok akkor tudják vonzerejüket a legjobban érvényesíteni, ha jól felépített népszerűsítő intézményeket hoznak létre. Ilyen a média, a tartalomszolgáltatók és az egyetemek, az egyetemi oktatói és hallgatói mobilitási programok. Egyre több állam intézményesíti és teszi külpolitikai hálózata részévé a nyilvános diplomáciát, például az Egyesült Államok, Franciaország és Kína. A nyilvános diplomácia oroszánrészt ennek ellenére a nem kormányzati szereplők végzik kormányzati kontroll nélkül. A nagykövetségek feladatai is átalakultak a globalizáció korában.

A francia kulturális vonzerő több tényezőben is megmutatkozik: a művészetek, film, gasztronómia, sport és a turizmus területén. Franciaország a világ leglátogatottabb országa, a Louvre a világ leglátogatottabb múzeuma. Itt van a legtöbb *Michelin* csillagos étterem, a francia konyha az UNESCO világörökség része lett. A francia kultúrának az egyetemes kultúrába való beágyazottságát mutatja, mikor a párizsi *Notre Dame* tetőszerkezete áprilisban a tűz martaléka lett, az egész világ magáénak érezte a veszteséget, és részt vállalt az újjáépítés költségeiben.

VI. Konklúzió

Nye 2003-ban azért használta az okoshatalom kifejezést, hogy ellensúlyozza a puhahatalommal kapcsolatos kritikákat. Kritikusai rendszeresen szemére hányták, hogy a puhahatalom önmagában képtelen eredményes külpolitikát folytatni. A nem állami, állami és kormányközi szereplők közötti hálózatosodás, a politikai érdekérvényesítés

³² HOFFMAN, Arthur (ed.): *International Communication and the New Diplomacy*. Bloomington, 1968. 30. o.

új, az erőszakhoz nem köthető eszközeinek felértékelődése átalakította a diplomácia jellegét.

Az okoshatalom megteremtésének módja puha és a kemény stratégia kontextusba helyezése és megfelelő kombinációja. A hatalom kontextuális jellege megkívánja, hogy az eredményes problémamegoldás érdekében a megfelelő forrásokat a megoldandó problémához igazítsuk, és megfelelően használjuk. Az államoknak meg kell tanulni a nem állami szereplőkkel közösen dolgozni, a civil társadalom szereplőit mozgósítani. A kormányzati kontroll átalakulásával a nyilvános diplomácia jelentősége megnőtt, de eredményét mérni nem könnyű. Hillary Clinton a 21. század diplomáciájáról azt mondta: „Amerika nem oldhatja meg a legnehezebb feladatokat egyedül és a világ nem oldhatja meg Amerika nélkül. Használunk kell az okos hatalmat, a hozzá tartozó eszközöket.” A francia külpolitika, amely ENSZ BT tagként felelősséget vállal a nemzetközi béke és biztonság fenntartásában – bár nem hivatkozta –, de jól használja az okoshatalom stratégiáit. A globalizált nemzetközi rendszer egyre valósabb nemzetközi társadalomként működik, ahol a társadalmi tőke politikai tőkévé alapítása az érdekérvényesítés nem kényszerítő formáinak hatalmas forrása.